

ОБСТАНОВКА ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ

THE CIRCUMSTANCES AND CONDITIONS OF MALICIOUS FAILURE TO FULFILL THE DUTIES OF CARE FOR A CHILD OR FOR A PERSON FOR WHICH GUARDIANSHIP OR CARE IS ESTABLISHED

Кривопуск О.Г., викладач

кафедри криміналістики та домедичної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Одним з ключових елементів структури криміналістичної характеристики вчені-криміналісти виділяють обстановку та умови вчинення злочину, при цьому як в науковій літературі, так і на законодавчому рівні відсутнє уніфіковане визначення даного поняття. В галузі кримінального права «обстановка» відіграє досить важливе значення, і виступає однією з факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину. Навколо визначення даного поняття серед науковців точаться дискусії, зумовлені тим, що для кожної галузі кримінально – правової науки притаманне своє бачення та відношення до поняття «обстановка вчинення злочину». Більш того, серед науковців в галузі криміналістики також відсутній єдиний підхід до розуміння даного питання. Проблема зумовлена тим, що поняття та складові елементи обстановки вчинення злочину можуть змінюватись в залежності від того, в контексті якого кримінально-караного діяння розглядається дане питання, оскільки складові елементи обстановки та умов вчинення крадіжки не притаманні злісному невиконанню обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Дана стаття присвячена дослідженню таких понять, як обстановка вчинення злочину та умови вчинення злочину. У дослідженні наведено та розглянуто підходи вчених до визначення понять, їхню структуру та елементи.

Окрім цього, обстановка злочинного діяння під час досудового розслідування несе в собі масив криміналістично-значущої інформації, необхідної для проведення досудового розслідування, висунення версій, призначення судових експертиз та проведення слідчих (розшукових) дій, необхідних для притягнення винної особи до відповідальності.

У статті запропоновано визначення та розкрито складові елементи обстановки вчинення злочину, які найбільш притаманні злісному невиконанню обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Ключові слова: обстановка, умови, злочин, дитина, опіка, піклування, батьки, опікуни, піклувальники, місце, час.

As one of the key elements of the structure of the forensic characterization, forensic scientists identify the situation and conditions of the commission of the crime, while there is no unified definition of this concept both in the scientific literature and at the legislative level. In the field of criminal law, the "circumstance" plays a rather important role, and acts as one of the optional features of the objective side of the composition of the crime. There are discussions among scientists about the definition of this concept, due to the fact that each field of criminal and legal science has its own vision and relationship to the concept of "crime commission". Moreover, among scientists in the field of criminology, there is also no unified approach to understanding this issue. The problem is caused by the fact that the concept and constituent elements of the situation of committing a crime may change depending on the context of which criminal act this issue is considered, since the constituent elements of the situation and conditions of committing theft are not inherent in the malicious failure to fulfill the duties of caring for a child or a person in respect of whom guardianship or guardianship has been established.

This article is devoted to the study of such concepts as the circumstances of the commission of the crime and the conditions of the commission of the crime. The study presents and considers the approaches of scientists to the definition of concepts, their structure and elements.

In addition, the situation of a criminal act during a pre-trial investigation contains an array of forensically significant information necessary for conducting a pre-trial investigation, presenting versions, appointing forensic experts and conducting investigative actions necessary to bring the guilty person to justice.

The article offers a definition and reveals the constituent elements of the circumstances of the commission of the crime, which are most inherent in the malicious failure to fulfill the duties of caring for a child or a person for whom guardianship or guardianship has been established.

Key words: setting, conditions, crime, crime, child, custody, care, parents, guardians, guardians, place, time.

Будь яке злочинне діяння вчиняється в сукупності певних умов, до яких слід віднести час, місце та інші умови, за яких, або під впливом яких вчиняється протиправне діяння. Можна сказати, що так або інакше, діяльність слідчого нерозривно пов'язана із встановленням обстановки вчиненого злочину та її головних елементів під час проведення досудового розслідування. Слідчими проводяться слідчі (розшукові) дії безпосередньо на місці вчинення злочину (огляд місця події за участі підозрюваного, потерпілого чи інших осіб) з метою встановлення обстановки вчинення злочину. Зокрема, огляд місця події, слідчий експеримент на місці вчиненого злочину за участі підозрюваного, потерпілого, свідків тощо дозволяють відтворити обстановку вчиненого кримінально караного діяння та зрозуміти її сутність. Вивчення обстановки вчинення злочину дозволяє висунути версії про злочинця, залишені ним сліди та інші факти, що мають значення для встановлення об'єктивної істини.

Протягом тривалого часу «обстановка вчинення злочину» досліджувалась вченими в різних галузях права, серед яких слід зазначити: В.Ю. Шепітька, М.В. Сал-

тевського, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, О.М. Литвинова, К.О. Чаплинського, О.В. Лускатова, І.В. Пирого, В.М. Плетенця та ін. Однак єдиного погляду щодо поняття, структурних елементів та змісту досягнуто не було. Проаналізувавши низку джерел, можна виділити підходи до визначення даного терміну суто в рамках галузі кримінального права. Так, О.М. Литвинов зазначає, що обстановка вчинення злочину – це передбачена диспозицією статті Особливої частини КК України сукупність об'єктивних обставин та умов, у яких вчиняється суспільно небезпечне діяння [1, с. 114]. Аналізуючи дане визначення, необхідно зазначити, що автором зводиться дане поняття суто до законодавчо закріпленої диспозиції статті КК, у зв'язку з чим, даний підхід не розкриває в повному сенсі дане питання, більш того, не розкриває головних елементів обстановки вчинення злочину.

Розглянемо визначення, яке запропоновано В.В. Сташисом та В.Я. Тацієм, які розглядають обстановку вчинення злочину як конкретні об'єктивно предметні умови, в яких вчиняється злочин. Обстановка вчинення злочину іноді істотно підвищує ступінь суспільної небезпечності

вчиненого діяння і виступає як кваліфікуюча ознака (наприклад, військовий злочин у бойовій обстановці). В інших випадках вона створює привілейований склад злочину. Це вбивство або нанесення тяжких тілесних ушкоджень при перевищенні меж необхідної оборони (статті 118, 124), де обстановка – посягання з боку того, хто посягає, – визначає необхідність захисту від суспільно небезпечного посягання [2, с. 135-136]. Таке визначення, на нашу думку, є більш розгорнутим, однак, воно досить звужує поняття, зводючи його лише до обстановки, яка існувала в мить вчинення злочину. При цьому авторами не розглядаються інші важливі елементи обстановки, які можуть відіграти важливу роль під час досудового розслідування, такі як причини та умови, які передували вчиненню злочину, географічні особливості місцевості тощо.

Підсумовуючи наведені точки зору можна зробити висновок, що в даному випадку обстановка розглядається дещо у вузькому розумінні і зводиться до обстановки в момент вчинення злочину, або до норми диспозиції статті КК.

Натомість, ми вважаємо, з точки зору криміналістики, обстановка вчинення злочину поняття дещо ширше, аніж запропоновані вище зазначеними науковцями.

Пропонуємо розглянути визначення обстановки вчинення злочину у криміналістичному розумінні. Так, на думку В.Ю. Шепітька, обстановка нерозривно пов'язана з місцем вчинення злочину, і розглядається як частина матеріального середовища, що включає, крім ділянки території, сукупність різних предметів, поведінку учасників події, психологічні стосунки між ними. При цьому, обстановка як сукупність матеріальних об'єктів на місці злочину відображає механізм злочинної події, особливості дій злочинця та інших учасників [3, с. 277]. Таким чином, дане визначення обстановки дещо ширше, ніж у вчених у галузі кримінального права, адже включає в себе не тільки безпосередньо місце події, а й матеріальні об'єкти, які несуть в собі інформацію про вчинений злочин, поведінку особи злочинця та потерпілого. Також із даного визначення стає зрозуміло, що в залежності від кожного окремого складу злочину, дещо змінюються елементи обстановки. Тому вказаний вчений пропонує розглядати обстановку вчинення злочину в залежності від вчиненого протиправного діяння, як окрему структуру, наприклад «обстановка вчинення крадіжки» або «обстановка вчинення вбивства» тощо.

Переходячи безпосередньо до предмету нашого дослідження, пропонуємо взяти за основу підхід, запропонований О.В. Лускатовим, який вважає, що під обстановкою вчинення злочину необхідно вважати систему різних взаємодіючих між собою до та в момент вчинення злочину об'єктів, явищ і процесів, які характеризують місце, час, речовинні, природно-кліматичні, виробничо-побутові та інші умови навколишнього середовища, а також інші фактори об'єктивної реальності, що визначають можливість, умови та деякі обставини вчинення злочину. Обстановка вчинення злочину багато в чому визначає вибір і корегує спосіб скоєння діяння, впливає на його механізм. У ній виявляються окремі важливі особистісні риси злочинця, який формує (частково або цілком) дану обстановку і пристосовується до неї [4, с. 412-413].

Аналізуючи вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною, або особою щодо якої встановлено опіка, ми пропонуємо розглянути об'єктивні умови обстановки вчиненого злочину, до яких входить час вчинення злочину та місце у широкому його розумінні.

Слід сказати, що час і місце злочину, передбаченого ст. 166 КК, є обов'язковими елементами обстановки вчинення злочину, та нерозривно пов'язані між собою, оскільки діяльність злочинця неможлива поза простором і часом. Окрім цього дані елементи є невід'ємною частиною об'єктивної сторони злочину.

Для розкриття особливості поняття такого елементу обстановки, як час вчинення злочину, в контексті вчинення злочину, передбаченого ст.166 КК, пропонуємо

звернутись до визначення, запропонованого В.В. Сташисом та В.Я. Тацієм, які зазначають, що час учинення злочину – це певний відрізок (проміжок) часу, протягом якого відбувається суспільно небезпечне діяння і настають суспільно небезпечні наслідки [2, с. 135-136]. Таким чином, виходячи із даного визначення, можна зробити висновок, що дане поняття не охоплює лише безпосередньо вчинене кримінально-каране діяння, а між суспільно небезпечним діянням та наслідками може пройти певний проміжок часу.

Характерною особливістю вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною, або особою щодо якої встановлена опіка та піклування (в контексті визначення часу вчинення злочину), є тривалість протиправних діянь винної особи. Такий висновок можна зробити, виходячи з аналізу обвинувальних вироків суду, які просякнуті такими формулюваннями як «в період часу» або «точного часу досудовим та судовим слідством встановити не представилося можливим». При чому період часу між вчиненням протиправних діянь, точніше їх зовнішнього прояву до настання суспільно-небезпечних наслідків може обчислюватись днями, тижнями, місяцями, а інколи і роками. Це зумовлено тим, що диспозиція статті 166 КК передбачає обов'язкове настання тяжких наслідків, при цьому, не обов'язково необхідне спричинення тяжких тілесних ушкоджень чи смерті дитини як кваліфікуючої ознаки злочину. В судовій практиці зустрічаються випадки, коли суб'єкт злочину притягається до кримінальної відповідальності за дії, направлені на ухилення від виховання дитини, відсутності належної уваги її духовному і моральному розвитку [5].

Завдяки цьому виникають дискусії стосовно того, з якого моменту вважати злочин закінченим. Аналізуючи диспозицію статті, в якій чітко зазначено, що головною умовою притягнення особи до кримінальної відповідальності є настання тяжких наслідків, можна вести мову про матеріальний склад злочину. Однак, з огляду на зазначений судовий вирок, особа фактично притягнута до відповідальності з моменту виявлення тяжких наслідків, а саме встановлення соціально-педагогічної занедбаності, яка має прямий причинно-наслідковий зв'язок з несприятливою внутрішньо сімейною обстановкою, про що свідчить висновок судово-психіатричної експертизи потерпілого. Окрім цього, законодавцем, в диспозиції статті обов'язковою умовою є наявність «злісності». Втім, досить часто, в своїй практичній діяльності, посадові особи правоохоронних органів ототожнюють із таким терміном як «систематичний» або «неодноразовий».

В той час, як визначення терміну «злісний» за трактуванням академічного тлумачного словника української мови розуміється, як «свідомо несумлінний», «упертий» [6].

Результати узагальнення судово-слідчої практики, опитування респондентів, а також аналіз наукової літератури показали, що на практиці найчастіше злочини, передбачені ст. 166 КК України, вчиняються в літню пору року (43,75 %). Ознайомленням із матеріалами проваджень, та судовими рішеннями ми можемо встановити, що характерною ознакою злочинних діянь в літню пору є залишення дитини без належного нагляду, що приводить до утоплення у водоймах, отримання травм під час дитячих пустощів, смерті від інфекційних захворювань, які викликані вживанням неякісних продуктів харчування та ненадання кваліфікованої медичної допомоги потерпілому у зв'язку з небажанням батьків звертатись до закладів МОЗ, або несвоєчасним зверненням за допомогою. На осінній період припадає 25 % протиправних діянь, які характеризуються загибеллю дітей, або отриманням тілесних ушкоджень внаслідок використання для обігріву житлових приміщень неякісних обігрівачів, або виготовлення кустарним способом, які призводять до пожеж, внаслідок чого гинуть діти, або досить часто до ураження електричним струмом.

18,75 % вчиняються у весняний період і характеризуються ненаданням або несвоєчасним наданням кваліфікованої медичної допомоги з вини осіб, на яких покладений

обов'язок піклування, потерпілому у зв'язку із захворюваністю на простудні та гострі респіраторні хвороби, які дають ускладнення та призводять до смерті потерпілого. Найменше вчиняється злочинів даної категорії у зимову пору, лише 12,5 % характерними ознаками таких злочинних діянь виступають використання неякісних приладів для обігріву житлових приміщень, які призводять до пожеж або ураження струмом потерпілих з одного боку, та недостатня увага до підпічної особи, що призводить до замерзання від дії низьких температур.

Все сказане дає нам можливість зробити висновок, що злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною, або особою щодо якої встановлена опіка чи піклування, характеризується частковою відсутністю часової визначеності та тривалістю злочинного діяння у часі, особливо це стосується злочинних діянь, направлених на ухилення від виконання батьківських обов'язків, або відсутності належної уваги її духовному і моральному розвитку, або несвоєчасного надання кваліфікованої медичної допомоги. Між тим, слід зауважити, що встановлення часу вчинення злочину дає змогу встановити спосіб вчинення злочину, що в подальшому дозволить висунути версії, ініціювати проведення необхідних слідчих (розшукових) дій та провести необхідні експертизи.

Далі пропонуємо розглянути місце вчинення злочину, як елемент обстановки. Слід сказати, що більшість науковців розглядають місце у вузькому значенні, тобто як ділянку місцевості, де відбувалась подія злочинного діяння, певна територія, на якій вчинюється злочин [7, с. 78].

Втім, як на наш погляд, дане поняття лише частково розкриває суть поняття місця злочину. Тому ми пропонуємо розглядати «місце» як у вузькому, так і широкому розумінні, тобто не тільки як безпосередню ділянку місцевості, архітектурну споруду або її частину, де відбулась подія злочину, а і як географічне розташування в межах України, а саме область, район, район у місці. Такий підхід дозволить більш конкретно та ґрунтовно визначити та дослідити всі обставини та умови, в яких було вчинено злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Розглядаючи місце вчинення злочину у вузькому значенні, як місце безпосередньо події, слід зазначити, що в залежності від способу, суспільно небезпечні наслідки здебільшого настають за місцем постійного проживання потерпілої особи, якщо злочин вчиняється таким способом, як створення небезпечних умов для проживання або життєдіяльності потерпілого, або створення неналежних умов щодо розвитку або соціалізації дитини.

Розглядаючи злочинні діяння, вчинені злочинцем такими способами, як залишення без належного нагляду, неналежне забезпечення потерпілої особи медичною допомогою або перекладання догляду на іншу людину, можемо зробити висновок, що місцями вчинення досліджуваного злочину виступають бази відпочинку, заклади громадського харчування інші загальнодоступні місця відпочинку (пляжі, лісосмути, парки, сквери тощо).

Говорячи про місце вчинення злочину в широкому розумінні, такий елемент необхідно розглядати з позиції географічного розташування місцевості, де відбулась подія. Тобто, ми маємо на увазі, що кількість вчинених злочинів та спосіб їх вчинення нерозривно пов'язані з регіоном проживання винної та потерпілої осіб. Значимо, що в даному випадку під «решіоном проживання» не слід вважати область або район з позиції адміністративно-територіального устрою держави. Решіоном проживання можуть виступати область, місто в області, район, район у місті, або навіть частина одного району у місті (мікрорайон, квартал, житловий масив). Користуючись запропонованою класифікацією, в ході аналізу судово-слідчої практики, за період з 01.01.2019 по 01.07.2022 року (враховуючи тимчасово непідконтрольні території України), ми можемо дати висновок, що найчастіше злочини, передбачені ст. 166 КК, вчиняються в південно-східних регіонах України, до яких ми відносимо Одеску, Мико-

лаївську, Херсонську, Запорізьку та Дніпропетровську області. В центральних регіонах, Черкаській, Київській, Вінницькій Кіровоградській областях, кількість таких злочинів складає 31,25 %. Найменше злочинів фіксується в західних регіонах, а саме Львівській, Тернопільській та Чернівецькій областях, на які припадає лише 18,75% від загальної кількості.

Розглянувши кількість вчинених злочинів по регіонам, слід сказати, що більше всього злочинів вчиняється в Одеській області, а саме 25 % від загальної кількості по Україні. Друге місце посідає Дніпропетровська область з показником 18,75%. На третьому місці розташовується Київська область з кількістю 12,5% від загальної кількості.

Продовжуючи розглядати місце злочину, слід звернути увагу, що переважна більшість злочинів вчиняється в селищах, або невеликих містах чи районних центрах з населенням до 100 000 осіб, де суттєвий відсоток безробітного населення. Основна маса зайнятого населення задіяна або в галузі сільського господарства, або працює на містоутворюючому підприємстві, що досить часто негативно відіграє на матеріальному становищі населення.

Окрім цього, розглядаючи обласні центри, які мають поділ на райони в містах, слід звернути увагу, на те, що в залежності від району, кількість злочинів, що реєструється, суттєво може відрізнятись. При цьому, навіть в межах одного району, як адміністративно-територіальної одиниці поділу міста можна виокремити частини району, де вчиняється більше злочинів, передбачених ст. 166 КК, аніж в інших. Така тенденція зумовлена наявністю більш сприятливих мікрорайонів, житлових масивів, де вартість житла суттєво вище аніж в інших, або такі райони знаходяться в центральній частині міста, де населення має вільний доступ до проведення відпочинку, навчання чи позашкільної освіти (заняття дітей в різних гуртках тощо), аніж мешканці районів, що знаходяться на значній відстані або поруч із великими промисловими підприємствами районуотворюючого значення, які досить часто з різних причин не можуть повноцінно забезпечити розвиток дитини.

Разом з тим, особливістю злочину, передбаченого ст. 166 КК, є його нерозривна пов'язаність здебільшого з соціальними та економічними умовами, як невід'ємної частини обстановки вчинення злочину. Не розкривши умови, ми не можемо в повному обсязі мати уявлення про обстановку вчинення злочину, оскільки під впливом саме умов вчиняється даний злочин. Встановлення умов, за яких було вчинено вчинене протиправне діяння, дає можливість в повному обсязі встановити обстановку вчиненого діяння, встановити обставини, які передували вчиненню злочину, або стали його каталізатором.

Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що обстановка, в якій відбувається злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, характеризується наступними умовами:

– **соціальне оточення.** В переважній більшості випадків злочинець і потерпілий є родичами та членами однієї сім'ї, при цьому, як правило злочини вчиняються серед представників так званих неблагонадійній сімей, які мають відповідне коло спілкування.

– **особливості виховання злочинця.** Досить часто злочини вчиняються батьками, які росли в неповних сім'ях, мали фінансові труднощі, та по відношенню яких з боку батьків також вчинялись протиправні дії (побої, принизливе або байдуже ставлення тощо), оскільки, маючи таке уявлення про родину та методи виховання батьки, або один з батьків починає вчиняти протиправні дії.

– **матеріальне та фінансове положення родини.** Дана умова нерозривно пов'язана із кількістю вчинених злочинів, оскільки проведеним аналізом судово-слідчої практики встановлено, що переважна кількість злочинів вчиняється в родинах, дохід яких є нижче за середній. Окрім цього, умова тісно взаємопов'язана з такою умовою як «соціальне оточення», оскільки родини з низьким

матеріальним достатком не можуть прожити в дорогих районах, забезпечити дитину вихованням на належному рівні (дитячі садки, розвиваючі класи, додаткові заняття з репетитором тощо).

– **психологічні стани та поведінка, які є передумовою вчинення злочину.** До даної умови необхідно віднести психологічний клімат в місцях оточення потерпілого. Важливу роль відіграють взаємовідносини між членами родини, між однокласниками, між потерпілим і особами, з якими він проводить дозвілля. Нерідко саме несприятливий психологічний клімат може стати причиною трагічних наслідків, таких як доведення до самогубства, втечі з дому, а також стати причиною девіантної поведінки потерпілого;

– **ціннісні орієнтири родини, або окремих її членів.**

До даного різновиду умов можна віднести наступні:

а) **членство в релігійних організаціях.** Родина, або окремі її представники є членами релігійних організацій, або деструктивних сект і під тиском оточуючої громади, або духовних лідерів перекладають виховання дитини на громаду. Нерідко зустрічаються випадки ігнорування, або несвоєчасного звернення до закладів охорони здоров'я, стосовно фізичного стану дитини, що призводить до каліцтва або смерті дитини. Досить часто батьки члени закритих тоталітарних релігійних організацій не дозволяють надати необхідну допомогу та при цьому повністю ігноруючи будь-які контакти з державними органами. Трапляються випадки заборони батьками відвідування шкіл або інших навчальних закладів, оскільки позиції офіційної науки йдуть всупереч догмам пропагандованого релігійного вчення.

б) **вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, або зловживання алкоголем батьками або іншими членами родини.** Згідно судово-слідчої практики, більшість злочинів вчиняється суб'єктами, які вживають наркотичні або психотропні засоби, при цьому притягалися до адміністративної та/або кримінальної відповідальності за такі злочини в минулому, або зловживають алкоголем, у зв'язку з чим знаходяться на обліку у лікарів нарколога та/або психіатра. Дана проблема є комплексною і часто виступає причиною настання таких умов як негативне соціальне оточення, низького рівня матеріального забезпечення родини, психологічний стан особи злочинця та його антисоціальна поведінка.

в) **заперечення ролі та методів сучасної медицини.** Загрозливих масштабів протягом останніх років набуває тенденція, яка направлена на заперечення сучасної медицини з боку батьків малолітніх дітей. Існують групи батьків, які заперечують та ігнорують обов'язкові щеплення, які покликані забезпечити нормальний розвиток дитини та уникнути епідемії в країні. Наслідком масового нехтування обов'язкової вакцинації став спалах кору в Україні, що відбувся навесні 2019 року. Посадковими особами МОЗ України було зазначено, що причиною спалаху хвороби стало ігнорування обов'язкових щеплень [8]. Даний різновид характеризується свідомою поведінкою осіб, направленою на заперечення та ігнорування обов'язковості щеплень та така поведінка призводить до трагічних випадків в масштабах держави.

– **високий рівень латентності.** Характеризується небажанням потерпілої особи або одного з батьків звертатись до правоохоронних органів або соціальних служб. Причиною небажання здебільшого виступають:

а) страх того, що представниками державної влади не буде вжито достатніх заходів, направлених на забезпечення безпеки потерпілого від протиправного посягання з боку злочинця;

б) страх суспільного осуду з боку близького оточення потерпілого або членів родини;

в) ситуації, коли один із подружжя дізнається про протиправні дії по відношенню до дитини з боку дружини, чоловіка, або іншого члена родини, він не вживає заходів, направлених на захист дитини чи підопічної особи, боїчись при цьому суспільного осуду, зруйнувати родину або погіршити взаємовідносини в родині;

г) страх потерпілого, що в силу малолітства або обмеженої дієздатності йому не повірять;

д) страх малолітнього наслідків звернення до правоохоронних органів, причиною якого є те, що якщо батьків притягнуть до кримінальної відповідальності, потерпілого буде вилучено із родини та направлено до дитячого будинку;

е) погрози з боку злочинця до потерпілого або членів родини;

д) навіювання та переконання потерпілого та свідків злочину в «нормальності» своєї поведінки.

– **недостатність законодавчої бази,** досить часто виступає причиною неможливості притягнення злочинця до відповідальності. Також слід звернути увагу на прогалини в законодавстві, які породжують неузгодженість між законами, підзаконними актами та інструкціями, оскільки законодавчо визначене досить широке коло суб'єктів, діяльність яких направлена на охорону дитинства. Окрім спеціалізованих органів національної поліції, прокуратури існують урядові організації, соціальних служб органів місцевого самоврядування та інших. Це створює в діяльності таких органів певні протиріччя та неузгодженість.

– **неналежний контроль за родинами, які перебувають на обліку соціальних служб** з боку національної поліції, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших посадових осіб правоохоронних органів, до повноважень яких входять такі обов'язки.

– **неналежне реагування правоохоронних органів на факти звернення** потерпілих, членів їх сімей, посадових осіб соціальних служб на заяви та повідомлення про вчинений злочин.

Резюмуючи викладене, варто зазначити, що окрім наведених вище умов, обстановку злочину складають також низка суб'єктивних факторів, пов'язаних із ставленням батьків до виховання своїх дітей, рівень їх свідомості освіченості та пильності, а також рівень виконання службових обов'язків з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, які повинні здійснювати контроль та вживати заходів направлених на усунення причин та умов злочинної діяльності в подальшому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. О.М. Литвинова. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2020. 428 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків : Право, 2010. 456 с.
3. Криміналістика / за ред. В.Ю. Шепітька. Харків : Право, 2008. 464 с.;
4. Криміналістика : підручник. / К.О. Чаплинський та ін. Дніпро, 2017. 480 с.
5. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 10 грудня 2019 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86407270> (дата звернення 25.08.2022).
6. Академічний тлумачний словник української мови : Електронний ресурс. URL: <http://sum.in.ua/s/zlisnyj> (дата звернення 25.08.2022).
7. Вознюк А.А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій. Київ : Освіта України, 2016. 236 с.
8. З початку року на кір захворіли більше 52 тисяч українців. Міністерство охорони здоров'я України : веб-сайт. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/z-pochatku-roku-na-kir-zahvorili-bilshe-52-tisjach-ukrainciv-vkacinujtesja-schob-zahistiti-sebe> (дата звернення 28.08.2022).